

ESTETİK DİNLEME: KURAMSAL, KAVRAMSAL DAYANAKLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME VE EĞİTİM DURUMU ÖRNEĞİ

AESTHETIC LISTENING: A STUDY ON ITS THEORETICAL AND CONCEPTUAL BASIS AND EDUCATIONAL CASE SAMPLE OF IT

Zehra Nur BAYINDIR*

Muhammed Eren UYGUR**

Duygu ÇAPTUG***

Özet

Bireyin gündelik yaşamında en sık kullandığı dil becerisi olan dinleme becerisi, kullanımına oranla akademik çalışmalarda gerektiğince yer almamaktadır. Alanyazındaki bu eksiklik giderilirken dinleme türleri içerisindeki estetik dinleme türünün bazı çalışmalarda bağımsız bir tür olarak ele alınmadığı, bazı çalışmalarda da tanımına yönelik görüş birliğinin olmadığı saptanmıştır. Bu çalışmanın amacı estetik dinlemenin kuramsal dayanaklarını belirleyip onu açıklamak ve Türkçe dersi kapsamında bir eğitim durumu örneği sunmaktır. Söz konusu kuramsal dayanak estetik ile Türkçe eğitimi, estetik dinleme ve dinleme eğitimi ilişkileri temelinde yapılandırılmıştır. Bu bağlamda çalışmada meta-sentez yöntemi kullanılmıştır. Estetik dinlemeye yönelik bir eğitim durumu tasarlanmış, böylece estetik dinleme eğitiminin uygulama süreçleri somut bir biçimde belirlenmiştir. Öğrencilerin estetik dinleme becerilerini geliştirmek amacıyla hazırlanan eğitim durumunda, alımlayıcılarda estetik duyarlılık farkındalığı yaratmak için birden fazla metin türü kullanılmıştır. Bu noktada da estetik değeri ön planda olan şiirlerin, ana ve ayna metinler olarak kullanılması önemli görülmüştür. Yapılandırılan eğitim durumunda öğrencilerin estetik dinleme bağlamında stratejik ve teknik yeti edinebileceği, bilgi ve deneyim aralıklarını derinleştirebileceği, yorum bilgisel yeterliliklerini artırabileceği yaşantı örneklerine yer verilmiştir. Çalışmanın alanyazındaki estetik dinlemeye ilişkin boşluğu doldurmaya katkı sağlayacağı ve yapılacak bilimsel çalışmalara akademik zemin hazırlayacağı öngörülmektedir.

Anahtar Sözcükler: estetik, estetik dinleme, Türkçe eğitimi, eğitim durumu tasarımı

Abstract

Listening skill, which is the most frequently used language skill of the individual in daily life, is not included in academic studies as much as it is used. While eliminating this deficiency in the literature, it has been determined that aesthetic listening among the listening types is not considered an independent genre in some studies and there is no consensus on its definition. This study aims to determine the theoretical bases of aesthetic

* Araştırma Görevlisi, Pamukkale Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, bayindirzehrannur@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3792-2805

** Okutman, Türkiye Maarif Vakfı, muhammeduygur@hacettepe.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3740-7579

*** Öğretmen, MEB/Ticaret Borsası Ortaokulu, captugduygu@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0434-9667

listening and to present an example of educational status within the scope of Turkish lessons. The theoretical basis in question is based on the relations between aesthetics and Turkish education, aesthetic listening, and listening education. In this context, the meta-synthesis method was used in the study. An educational situation for aesthetic listening was designed; thus, the application processes of aesthetic listening education have been clarified concretely. In the educational situation, which was prepared to develop students' aesthetic listening skills, more than one type of text was used to create awareness of aesthetic sensitivity in the recipients. At this point, it has been considered essential to use poems with aesthetic value as main and mirror texts. In the case of a structured education situation, examples of experiences where students can acquire strategies and techniques in the context of aesthetic listening, deepen their knowledge and experience ranges and increase their interpretive knowledge are included. It is foreseen that the study will fill the gap in the literature regarding aesthetic listening and will lay the academic ground for scientific studies.

Key Words: aesthetics, aesthetic listening, Turkish education, educational case plan

Giriş

Türkçe derslerinde etkinliklerin odağı anlama ve anlatma olmak üzere iki temel dil becerisi alanıdır. Anılan temel dil becerileri Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019), “dinleme”, “konuşma”, “okuma” ve “yazma” becerileri biçiminde belirtilir. Bu çalışma ekseninde, belirtilen beceri alanlarından biri olan dinleme üzerine yoğunlaşılacak ve bu kapsamda bir dinleme türü olan estetik dinleme açıklanacaktır.

Dinleme, işittiğimiz birçok sestten istediğimiz sesi seçerek o sesi anlamlandırma, yorumlama ve davranış geliştirme eylemlerinin bütünüdür (Doğan, 2011; Onan, 2014). İşitme ve dinleme arasında önemli ayrımlar vardır (Yalçın, 2018; Onan, 2014). Dinleme, doğrudan anlamaya yöneliktir ve anlaksal bir işlem sonucunda gerçekleşir. İşitme ise fizikseldir. Bireyin buyruğu dışında gerçekleşir (Kurudayıoğlu & Kiraz, 2020). Dinleme eyleminin temel amacı gelen sözlü düzgülerin çözümlenmesi ve anlamlandırma süreci işletilerek iletiye erişmektir. Dinlemek, bilgiyi hızlı biçimde seçmeyi, ayırmayı ve bütünleştirmeyi gerektirir. Dinleyici, dinleme sürecinde sözlü metin içindeki düşünce ve yargıları bellekte tutup, metne ilişkin daha önce edinmiş olduğu bilgileri, yani art alan bilgilerini, uzun süreli bellekten geri getirmeli ve bu bilgileri ilişkilendirmelidir (Hamzadayı, 2021).

Dinleme, anlak olan sözlü bağlamı anlamlandırmayı, işlemlemeyi gerektirir. Sözlü bağlamı anlamlandırmak için iki tür işlem gerçekleştirilir: Dış doğrultulu (bottom-up) ve iç doğrultulu (top-down) işlemleme. Dış doğrultulu işlemleme, anlamının temeli olarak girdiyi/iletiyi kullanır. Anlama ardışık düzeylerde (sesler, sözcükler, tümcecikler, tümceler, metinler) çözümlenen bilgiyi almakla başlar ve düzgü çözme (decoding) süreci olarak görülür. Dinleyicinin sözlüksel ve dil bilgisel edinci dış doğrultulu işlemlemenin temelidir. Girdi, tanıdık sözcükler için taranır ve dil bilgisel bilgi tümcelerinin öğeleri arasındaki ilişkiyi anlamak için kullanılır. Bir sözcenin dış doğrultulu işlemleme yapılarak anlaşılması için tümcenin bileşenlerine ayrılması gerekir. Buna birimlerine ayırma (chunking) denir. Anımsanan, sözcenin biçimi değil bu küçük anlam birimleridir. İç doğrultulu işlemleme ise iletinin anlamını çözebilmek için artalan bilgisinin kullanılmasıdır. Dış doğrultulu işlemleme dilden anlama doğru ilerlerken; iç doğrultulu işlemleme anlamdan dile doğru ilerler. Dış doğrultulu işlemleme çoğu zaman yetersiz bilgi sağlar. Sözce ya da söylemin anlaşılabilir olması için dinleyici iç doğrultulu

işlemlenmeyi işe koşmalıdır. Gerçek yaşamda dinlerken dış doğrultulu ve iç doğrultulu işleme birlikte işe koşulur. Hangisinin daha çok işe koşulacağı dinleyicinin konu ve içeriğe yakınlığı, konunun yoğunluğu, metin türü ve dinleme amacına göre değişkenlik gösterebilir (Richards 2008'den akt. Yolcusoy & Çetinkaya, 2021).

Bu kapsamda örgün eğitim ortamlarında dinleme eğitimi, dinleme öncesi, dinleme sırası ve dinleme sonrası aşamaları kapsar. Eğitim sürecinde seçilen metne ve ortama uygun dinleme biçimi, dinleme biçimine uygun dinleme türü ve bu türe uygun dinleme stratejisi belirlenir. Söz konusu dinleme biçimleri etkileşimli ve etkileşimsiz olmak üzere ikiye ayrılır (Doğan, 2011). Öte yandan, dinleme türleri, ayırt edici, etkili, estetik, eleştirel ve empatik olmak üzere beş temel ulamda tanımlanabilir (Doğan, 2011). Bu çalışmanın odağını dinleme türlerinden estetik dinleme oluşturmaktadır.

Estetik dinlemenin alanyazındaki tanımları bu dinleme türünün amacının haz uyandırmak olduğu yönündedir (Özbay, 2009; Doğan, 2011; Onan, 2014; Tüzel, 2014; Ören, 2019; Benzer & Aslan, 2022). Doğan (2011), estetik dinlemeyi, eğlenmek ve zevk almak için yapılan bir dinleme türü olarak görür ve estetik dinlemenin duygu ve heyecan uyandırması gerektiğini belirtir. Bu türden dinlemeye ise ilgili bakış çerperinde öykü, şarkı gibi yazınsal yapıtlarının rahatlamak için dinlenmesi örnek verilebilir (Tompkins, 2013). Onan'a (2014) göre estetik dinleme, yazınsal metinlerin dinlenmesinde, bu süreçte bireylerin dinledikleri metni özümseyip derin yapıya ulaşmasında kullanılır. Onan'a (2014: 101-102) göre estetik dinlemenin uygulama aşamaları "tahminde bulunma, zihninde resmini çizme, dil oyunları, ilgi kurma ve özetleme" basamaklarından oluşur. Ören'e (2019: 32-34) göre ise bu aşamalar, "tahmin etme, görselleştirme, bağlantılar kurma, fikirlerin organize edilmesi, kurulan anlamın gözden geçirilip yeniden düzenlenmesi ve dili etkili kullanma" biçimindedir. Yemenici ve Güzel'e (2021) göre ise bu adımlar tahmin etme, zihinde resmini çizme, dil oyunları, ilgi kurma ve özetleme şeklinde sıralanır. Bu aşamalarda daha ziyade dinlenme, haz alma, zevk alma ya da rahatlatma için estetik dinlemenin yapıldığı vurgulanır. Ancak bu çalışma özelinde estetik dinleme süreçleriyle hedeflenen dinleme metninin alımlayıcı tarafından özümsemesi, onda bir beğeni kültürü oluşturulması, diğer bir deyişle bir dinleme hazı (gustus¹) kazandırılması, bu süreçlerde kullanılacak ilgili stratejilerin edindirilmesi, metnin içerdiği bilgisel ve duygusal özelliklerin doğru biçimde anlamlandırılmasıdır.

Bu çalışma kapsamında ele alınacak bir dinleme türü olarak estetik dinlemenin işletildiği nesne metindir. Bu bağlamda ilgili çalışmada Güncel Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan metin tanımı benimsenmiştir. Söz konusu programa göre metin; başı ve sonu olan, belirli amaçlarla oluşturulmuş dilsel üründür. Türkçe Dersi Öğretim Programında tür olarak metinler bilgilendirici, öyküleyici ve şiir olmak üzere üç ulamda yer alır (MEB, 2019: 17). Program çerçevesinde oluşturulmuş Türkçe ders kitapları incelendiğinde metinlerin okuma ve dinleme-izleme üst başlıklarında ele alındığı görülür. Dinleme metni ise bu kapsamda söz konusu metnin alımlayıcıya işitsel yollarla sunulduğu; betimleme, çözümleme, alımlama ve değerlendirme süreçlerini içine alan, genelde eğitbilimsel amaçların öncelendiği dil bütüncesi olarak tanımlanabilir. Bir dinleme türü olarak estetik dinlemenin işe koşulması bu bağlamda öyküleyici ve şiir metin türlerinde gerçekleşir. Çünkü felsefenin bir kolu olarak estetik, temel sorun olarak

¹ Latince kökenli bir kelime olup tat, zevk anlamlarında kullanılmaktadır.
<https://www.etymonline.com/search?q=gusto> Erişim tarihi: 02.06.2021.

güzelin ne olduğu ile ilgilidir. Bilgi verici metinler, varlıksal (ontologic) olarak güzele yönelik bir gönderim yapamaz. Yapsalar da bu, sanatsal bir içerik barındırmaz.

Estetik bir nesne olarak dinleme metninin çözümlenmesinde metin-okur (alımlayıcı)-yazar ve öğreticinin (rehber) rolleri oldukça önemlidir. Bir sanat yapıtı alımlanırken alımlayıcının sosyal ve kültürel birikimi, bilişsel ve yorum bilgisel yeterliliği bu sürece etki eder. Kula ve Sakallı'ya (2005) göre söz konusu metnin alımlanmasında alımlayıcının o metni sanatsal olarak algılaması ve yorumlayabilmesi onun yorum bilgisel yeterliliği ile ilgili olup bu yeterlilik okurun ya da alımlayıcının kendi çabasıyla gelişir (akt. Uygur, 2022). Ancak bu yetinin geliştirilmesi örgün eğitim ortamlarında nitelikli metinler üzerinden etkinlikler aracılığıyla ilgili yöntem, teknik ve stratejiler kullanılarak sağlanır. Bu kapsamda ilgili çalışma özelinde estetik dinlemenin kullanılması ile hedeflenen, belirtilen yorum bilgisel yeterliliği geliştirmek, alımlayıcının bilgi ve deneyim aralığını derinleştirmektir. Bu bağlamda ilgili çalışmada nitel araştırma desenlerinden meta-sentez yöntemi kullanılmıştır. Polat ve Ay'a (2016) göre meta-sentez yöntemi kullanılan araştırmalar belirli bir alanda yapılmış olan çalışmalardan yönelimle söz konusu çalışmaların nitel bulgularının belirlenip çözümlenmesini ve birleştirilmesini amaçlar. Meta-sentez yaklaşımı kullanılarak amaçlanan hedef, dinleme eğitimi ve bir dinleme türü olan estetik dinlemeye yönelik yeni bir bakış geliştirmektir. Bu çerçevede öncelikle estetik ve Türkçe eğitimi ilişkisine değinilmiş, estetik dinleme ve dinleme eğitimi bağıntısı ele alınmış, bu kapsamda ilgili bakış açısının uygulamada da işe koşulabilmesi için etkinlik örnekçeleri eklerde sunulmuş ve açıklanmıştır.

1.1. Estetik – Türkçe eğitimi ilişkisi

Yürürlükteki Türkçe Dersi Öğretim Programı, bireylere estetik duyarlılık kazandırmanın önemini sıklıkla vurgular. Programda bu konu gerek yazınsal değer taşıyan nitelikli metinler yoluyla, gerek yerel ve evrensel kültür ürünleri aracılığıyla gerekse de belirli temalar özelindeki konu önerileri aracılığıyla yapmayı hedeflediğini belirtir (MEB, 2019). Kazanımlar ayrı bir başlık olarak incelendiğinde söz konusu estetik duyarlılığa doğrudan gönderimde bulunacak herhangi bir kazanıma rastlanmamakla da bütüncül olarak bakıldığında programın gücül bir biçimde ilgili beceriyi kazandırmayı hedeflediği gözlenebilir (Uygur, 2022). Ayrıca mevcut program, “estetik duyarlılığın” ne olduğuna yönelik net bir açıklama da getirmez (Uygur, 2022). Bu kapsamda bu çalışmada bir dinleme türü olan estetik dinlemenin, dinleme türleri arasındaki yerinin saptanması, tanımlanması, estetik-dinleme-Türkçe eğitimi arasındaki ilişkinin serimlenmesi, buradan hareketle estetik tavrın dinleme eğitimi yoluyla geliştirilmesine yönelik etkinlik örnekçeleri sunulması hedeflenmiştir.

Estetiğin tanımlanması veya açıklanması oldukça tartışmalı bir konudur (Shelley, 2020). Farklı paradigmlar ve tarihsel düzlemler izleğinde estetik, çeşitli biçimlerde ele alınmıştır. İlk çağlarda estetiğe yönelik tanımlamalar ilgili kavramın daha çok epistemolojik ve ontolojik boyutu ile ilgilenirken (Bozkurt, 1995; Altuğ, 2007) stoacılar da bu husus daha çok duyum, haz ve ruhsal tatmin noktasında ele alınır (McMahon, 2012). Çağdaş, çözümcül görüşlerin önünü açan Baumgarten ise estetiği bir bilim dalı olarak geliştirmeye çalışmıştır (Tunalı, 2004; Taşdelen, 2012). TDK (1998a: 732) estetik kavramını, “sanatsal yaratının genel yasalarıyla sanatta ve yaşamda güzelliğin kuramsal bilimi, güzel duyu, estetik bilimi” olarak tanımlar. Anılan tanımlardan görüldüğü üzere estetik kavramı farklı kavramsal ve kuramsal yaklaşımlar çerçevesinde değişik biçimlerde ele alınmaktadır. Bu bağlamda farklı estetik

tanımlarından ve çeşitli paradigmalardan yönelimle sanatçılar çeşitli dönemler süresince farklı sanat nesnelere ortaya koymuşlardır. Sanatçı, estetik nesnenin yaratımı sürecinde farklı boyutlardan etkilenir ve etkilendiği ölçüde de alımlanan dünya üzerinde bir değişiklik oluşturmak ister. Bu süreçte sanatçı, algılanan dünyada yapıtı aracılığıyla çeşitli kodlar oluşturur. Bu kodlar, alımlayıcının yorumbilgisel yeterliliği seviyesince çözümlenebilir ve böylece söz konusu kodlar anlamlı bir gösterge oluşturur.

Örgün eğitim aracılığıyla varılmak istenen ise Türkçe öğretimi özelinde söz konusu alımlayıcıyı (öğrenciyi) ona sunulan sanat nesnesini çözümlenebilecek becerileri, yorumbilgisel yeterliliği kazandırabilmektir. Bu beceriler ve yeterlilikler Türkçe Öğretim Programında özel ve genel amaçlar, derste ilgili temalara uygun işlenecek yetkin metinler, metinlerde uygulanan etkinlikler ve bu etkinliklerin yapılandırıldığı kazanımlarla verilmek istenmektedir (MEB, 2019). Programdaki bu yapılarla hedeflenen şey ise sanatın düşündürme ve bilinçlendirme, toplumsallaştırma, eğitim gibi işlevleriyle (Bingöl, 2011) bireyde yaşantı değişiklikleri oluşturabilmektedir (Uygur, 2022).

Değerbilimsel bir felsefi alan olarak estetiğin kapsadığı kavramsal düzlemde yalnızca güzel, yüce ve hoş gibi kavramlar bulunmaz. Modern gönderimlerde estetiğin kapsam alanında çirkin, trajik ve benzeri kavramlar da bulunur (Eco, 2007; Cevizci, 2017). Bu çerçevede estetiği yalnızca haz duymak, dinlenmek için yapılan bir eylem boyutuyla ele almak estetik etkinliğin olgusal (fenomenal) bir edim olduğunu imleyen modern ve analitik yaklaşımı göz ardı ederek estetik yargı ediminin varlığını dışlar. Ancak öğretim süreçleriyle geliştirilmek, edindirilmek istenen becerilerin hedeflediği şey yalnızca bir haz edimi değil estetik nesnede var olan güzel, hoş, yüce, çirkin vb. nitelikleri belirleyebilme yeterliliğidir. Böylece öğrencilerin, sanat yapıtlarını, yazınsal metinleri alımlayabilme, yorumsayabilme ve çözümlenebilme yetilerinin geliştirilmesi amaçlanır. Yazınsal metinler ise öykü, hikâye, roman, şiir, anlatı türündeki kurmaca eserler olup yazın dili ile oluşturulur ve her daim okuyucu/dinleyici, metin, yazar değerlerini içerir (Gencan vd. 1974; Yağcıoğlu, 1998; Göktürk, 2010). Yazınsal metinlerde verilmek istenen ileti yazın dili ile oluşturulduğundan güçlü olarak yazar tarafından ilgili metne yerleştirilir. Dolayısıyla bu türden metinleri anlamlandırmak, alımlamak farklı çabalar ister (Özbay 2009: 115'ten akt. Onan, 2014). Ayrıca, bir sanat eserinden haz almak yalnızca duyuşsal zeminde yer alan zevk alma edimini imlemez. Bir sanat eserinden zevk almak beraberinde bilişsel süreçleri de getirir. Bu bilişsel süreçler anlaksal, psikolojik ve biyolojik işlemleri içerir. Bu anlamda bir sanat yapıtıdan zevk almak söz konusu bilişsel uyarımın peşine düşmeyi gerektirir (John 2005: 419-420'den akt. Taşdelen 2012: 58).

Bu çerçevede anadili eğitimi süreçlerinde söz edilen bilişsel etkilenim ve uyarımı tetikleyen, geliştiren ya da bu süreçleri olumsuz etkileyen etkilerin tespiti, söz konusu öğelerin estetik dinleme aracılığıyla dinleme metinlerinde işe koşulması, sanatın; düşündürme, bilinçlendirme gibi pratik alanlardaki uygulamalı süreçlerine hizmet etmektedir. “Ayrıca, bireylerin metinlerden estetik haz alması o metindeki gönderimleri alımlayabilmesi, özdeşleşim kurabilmesi, metinsellik ölçütlerindeki okur temelli ölçütleri kavrayabilmesiyle doğru orantılıdır” (Genç, 2004'ten akt. Uygur, 2022: 83). Öğrenci tarafından alımlanan metnin ders süreçlerinde etkinlik örnekleriyle işlenebilmesi, işlenen metnin de eğitsel ilkelere uygun biçimde ölçülmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Ancak daha önce de belirtildiği üzere estetik, estetik beğeni gibi tanımlanamayan kavramların ölçülmesi genel ölçme ve değerlendirme kurallarına aykırı gibi gözükse de burada göz önünde bulundurulması gereken nokta bu kavramların

indirgemeci değil de işlevselci bir bakışla ele alınmasıdır. Yani istendik, olması gereken, sonuç odaklı bir ölçme-değerlendirme yerine var olan çıktılar üzerinden, dönüştürücü ve süreç temelli bir ölçme-değerlendirme anlayışı güdülmelidir. Türkçe eğitimi kapsamında, dinleme eğitimi çerçevesinde, bu bakışla estetik dinlemenin kullanılması bireylerde söz konusu alımlama becerilerini geliştirecektir denebilir.

1.2. Estetik dinleme ve dinleme eğitimi

Estetik dinlemenin tanımına geçmeden önce estetik-dinleme ilişkisi ve estetik dinlemenin dinleme eğitimindeki yerini konumlandırmak gerekmektedir. Felsefe alanyazınında “algı sorunu” olarak da adlandırılan çok bilindik bir sorun vardır. Söz konusu sorunsal “Ormanda bir ağaç devrilsen ve hiç kimse bunu duymasa, bir etkisi olur mu?” biçiminde dile getirilir (Hospers, 2017: 20). Bu durum benzer biçimde estetik dinleme kapsamında, “Bir kişiye yabancı dilde bir metin verilse, kişi veya kişiler bu metni dinlese, ritmik olması nedeniyle kişi veya kişiler bu metinden haz alsalar fakat anlamlandıramasalar alınan bu haz bireyin algılayabildiği ve çözümleyebildiği bir metinden alacağı zevkle aynı mıdır, yoksa farklı farklı haz durumları mı vardır?” biçiminde dile getirilebilir. Estetik dinleme edimini yalnızca haz almaya indirgeyen görüş bu sorunu yanıtlanamaz. Çünkü bu görüşe göre bireyin söz konusu metinden haz alması estetik dinleme ediminin gerçekleştirilmesi için yeter koşuldur. Oysaki bireyin alımlayabildiği, çözümleyebildiği, özdeşim kurup kişiselleştirebildiği metinden alacağı hazzın daha farklı olacağı, kişinin yaşamına etki etmede daha farklı bir biçimde rol oynayabileceği, eğitimsel bağlamlarda bu kapsamda kullanılan metinlerin güdü, algılama gibi alanlarda daha etkin olduğu açıktır (Mete & Coşkun, 2021).

Günümüzde dinleme ile ilgili hem Türkçe hem de farklı dillerde geniş bir yazın çevresi oluşmuştur. Alanyazın tarandığında dinleme türleri ile ilgili görüş birliği olmasa da genelde; ayırt edici, etkin, estetik, eleştirel ve özdeşimsel dinlemeden oluşan beş temel dinleme türünün olduğu görülür (Akyol, 2012; Özbay, 2009; Doğan, 2011; Melanlıoğlu, 2011; Onan, 2014). Dinleme türlerinin adlandırılmasındaki farklılıkların kaynağında sözcük seçimi yatmaktadır. Bazı çalışmalarda Türkçe “özdeşim” sözcüğü yerine “empatik” sözcüğünün ya da Türkçe “etkin” sözcüğü yerine “aktif” sözcüğünün yeğlendiği görülmektedir. Türkçe terimlerin yeğlenmesi ve kullanılması dinleme türlerinin adlandırılmasındaki ayrılığı ortadan kaldıracaktır. Fakat yine de estetik dinleme türünün bazı kaynaklarda bağımsız biçimde ele alınmadığından da söz etmek gerekmektedir (Gürgen, 2008; Öz, 2011; Güneş, 2014; Ünal, 2016; Şengül, 2021). Bu çalışma kapsamında bir çocuğun ilköğretim yıllarına kadar en çok kullandığı dinleme türü olan (Aslan, 2021) estetik dinleme, tek başına bir dinleme türü olarak ele alınmış, etkileşimli dinlemenin içerisinde konumlandırılmıştır. Daha önceden de anıldığı üzere estetik dinlemeye yalnızca haz almak, rahatlamak, dinlenmek için yapılan bir dinleme türü biçiminde yaklaşmak eksik bir tanımlamaya, sürece uygun olmayan etkinlik tasarımlarına yönlendirebilir. Bu kapsamda öncelikle estetik dinlemenin hangi dinleme biçimi alt başlığı altında sıralandığı saptanmalıdır. Bu doğrultuda bireyin estetik nesneyi alımlama sürecinde yorumunu, art alan bilgisini işe koştuğu; sanat yapıtı – alımlayıcı – öğretici arasındaki ilişkinin etkileşimsel biçimde yürütüldüğü göz önünde bulundurulursa estetik dinleme türünü etkileşimli dinleme biçimi içerisinde konumlandırmak yerinde olacaktır. Bu çatı altında estetik dinleme, estetik nesnenin işitsel yollarla özne tarafından yetkin bir biçimde alımlanabilmesi için öğretim ortamlarında işe koşulan bir dinleme türü, biçiminde tanımlanabilir. Bu tanımdan yönelimle estetik dinleme türüyle amaçlanan kesin hedefin bireyin yorum bilgisel yeterliğinin geliştirilmesi, (Donovan, 2005) öznenin

alımlayacağı estetik nesneye daha donanımlı bir biçimde yaklaşabilmesinin sağlanması olduğu söylenebilir.

Öğretim süreçlerinde yapılan etkinlikler belli bir izleni doğrultusunda tasarlanarak gerçekleştirilmelidir. Estetik dinleme eğitiminde de bu ilkeye bağlı kalınmalıdır. Böylece ölçülebilirlik ilkesine uygun bir uygulama süreci gerçekleştirilebilir. Bu çalışma özelinde ise estetik dinlemenin uygulanım süreci; ortamı amaca uygun biçimde düzenleme, dikkati yoğunlaştırma ve metne hazırlık, işitme-dinleme-duyumsama, görselleştirme veya sembolleştirme, ilişkilendirme, organizasyon, yaratma, değerlendirme ve paylaşma biçiminde ele alınmıştır (Donovan, 2005; Tompkins, 2009). Bu aşamaları açıklamak gerekirse:

1) Ortamı amaca uygun biçimde düzenleme: Verimli bir dinleme ve anlamlandırma ediminin gerçekleşmesi için ilgili öğretim ortamının dikkatle düzenlenmesi gerekmektedir. Bunun için öncelikle fiziksel ortam yabancı ve rahatsız edici seslerden olanaklı olduğunca arındırılmalı, söz konusu ortam görsellerle desteklenmeli, iletişim kurallarına uyulmalı, rahat bir dinleme ortamı sunulmalıdır (Wennergren, 2008).

2) Dikkati yoğunlaştırma ve metne hazırlık: Dikkat olmadan öğrenmenin gerçekleşmeyeceği, bu kapsamda sağlıklı bir dinlemeden de söz edilemeyeceği pek çok çalışma tarafından vurgulanmaktadır (Öztürk, 1999; Wolvin & Coakley, 2000; Seven & Engin, 2008). Karadağ (2012)'a göre dinlenileni anlamlandırabilmek adına dikkat kavramı üzerinde önemle durulmalıdır. Çünkü ona göre “dinlemenin anlamıyla sonuçlanması için dikkatin dinlenene yoğunlaştırılması gerekmekte olup en temel dinleme kuralı dikkati yoğunlaştırmaktır” (Karadağ, 2012: 103). Bu süreçte dikkati yoğunlaştırmak, metni kişiselleştirebilmek adına metne ilişkin biçimde alımlayıcıların bireysel yaşantılarıyla ilgili sorular yöneltilir, söz konusu metnin neden, niçin ve hangi amaçla dinleneceği üzerinde durulabilir. Ardından yine ilgili metne ilişkin biçimde metne hazırlık olarak söz varlığı ve tahmin etme çalışmaları yapılabilir. Bu çalışmalarda dikkat edilecek nokta amaca ve seviyeye uygunluk, kazanımlarla güdümlülük, uygun stratejinin belirlenimi, bağlama ilişkin biçimde tasarım ve uygulama süreçleridir.

3) İşitme-dinleme-duyumsama: Bu kısımda alımlayıcı etkileşimde bulunacağı metinle karşılaşır. Söz konusu hazırlık süreçlerinden sonra alımlayıcının metni fiziksel olarak işitmesi, zihinsel olarak anlamlandırması, ardından özdeşleşim, kişiselleştirme gibi süreçler vasıtasıyla duyumsaması beklenir.

4) Görselleştirme veya sembolleştirme: Bu aşamada alımlayıcının metni daha iyi kavrayabilmesi adına ilgili metnin gönderimsel ve göndergesel yapısına uygun biçimde ondan söz konusu metin yapılarını (kişi, zaman, mekân, tema vb.) görselleştirmesi veya soyut bir konu işleniyorsa sembolleştirmesi beklenir.

5) İlişkilendirme: Bu basamakta bireyin yaşantısına ve metinsellik ölçütlerine uygun biçimde söz konusu metnin metinlerarasılık, durumsallık ve bilgisellik ölçütlerine güdümlü olarak ele alınması, buna göre etkinliklerin tasarlanması ve uygulanması beklenmektedir (Beaugrande & Dressler, 1981).

6) Organizasyon ve uygulama: Bu adımda yaratma sürecine zemin hazırlaması bakımından söz konusu metnin analiz edilmesi, buna ilişkin bir senteze varılması, yaratma adımına ön hazırlık olması için uygulama etkinliklerinin tasarlanması ve uygulanması, fikirlerin organize edilmesi hedeflenmektedir.

7) Yaratma: Burada alımlayıcının artık bir sanat yapıtı üreticisine dönüşmesi, performatif düzlemde bir sanat nesnesi ortaya koyması beklenir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta önceki hazırlık aşamalarının tamamlanması ve bireyin edimsel boyutta ilgili yetilerle donanmasının sağlanmasıdır (Dilidüzgün, 2021; Türkeli & Öz, 2021).

8) Değerlendirme: Sanat yapıtının değerlendirilmesi oldukça kapsamlı bir iştir. Bu süreçte bireyin kendini değerlendirebilmesini, diğer sanat yapıtlarını değerlendirebilmesini, aynı düzlemdeki diğer bireylerin yapıtlarını değerlendirebilmesini sağlayacak bir zeminin oluşturulması önemlidir. Bunun için modern ölçme araçları, öz değerlendirme formu gibi ölçekler işe koşulabilir.

9) Paylaşma: Sanat yapıtları ancak içerisinde bulunduğu sanat dünyası içerisinde anlam kazanırlar. Bu kapsamda söz konusu sanat yapıtının diğer alımlayıcılara, eleştirimlere, eğitimcilere açılması önemlidir. Birey buradan alacağı dönütlere göre sanat yapıtı oluşturma süreçlerini yeniden tasarlayabilir.

Sonuç

Türkçe dersinde öğrenciye sunulan yaşantı örnekleri anlama ve anlatma becerileri üzerine kurulur. Anlama, okuma ve dinleme; anlatma, yazma ve konuşma dil becerilerini içerir. Çalışmada dinleme dil becerisi başlığı altında estetik dinleme türü ele alınmıştır.

Estetik dinlemeyi doğru konumlandırmak ve tanımlamak yanında iyi uygulama örneklerini de getirecektir. Söz konusu dinleme türü, çalışmada etkileşimli dinleme çerçevesinde temellendirilmiştir. Bunun nedeni haz almak, dinlenmek, rahatlamak gibi tek yönlü edimlerden çok sanat yapıtı – sanatçı – alımlayıcı arasındaki ilişkiyi bireyin alımlama sürecinde yorumunu ve art alan bilgisini işe koşarak etkileşimsel biçimde yürütmesidir. Buradan yönelimle, estetik dinleme, estetik nesnenin işitsel yollarla özne tarafından yetkin bir biçimde alımlanabilmesi için öğretim ortamlarında işe koşulan bir dinleme türü, biçiminde tanımlanabilir.

Türkçe eğitiminde öğrencilere kazandırılması istenilen bilgi, beceri ve tutumlar metinler üzerinden aktarılır. Estetik dinlemede bilgi, beceri ve tutum aktarımını sağlamada aracı olan metinler dinleme metinleridir. Dinleme metni ise bu kapsamda söz konusu metnin alımlayıcıya işitsel yollarla sunulduğu; betimleme, çözümleme, alımlama ve değerlendirme süreçlerini içine alan, genelde eğitimbilimsel amaçların öncelendiği dil bütüncesidir.

Etkileşimli dinleme türleri içerisinde bağımsız bir tür olarak ele alınan estetik dinleme üzerine yapılandırılan bu çalışmada estetik dinlemenin kuramsal dayanakları açıklanmış, bu akademik zeminden yönelimle de araştırmanın yapılacak deneysel çalışmalara kaynak olunması hedeflenmiştir. Buradan yönelimle ekte, uygulama örnekleri sunulmuştur. Alanyazında göz ardı edilen dil becerisi olarak anılan dinleme becerisine (Doğan, 2011) ilişkin bir tür olan estetik dinleme üzerine yapılan çalışmaların oldukça az olduğu saptanmıştır (Gürgen, 2008; Özbay, 2009; Doğan, 2011; Melanlıoğlu, 2011; Öz, 2011; Akyol, 2012; Doğan & Özçakmak, 2014; Güneş, 2014; Onan, 2014; Tüzel, 2014; Ünal, 2016; Yalçın, 2018; Ören, 2019; Kurudayıoğlu & Kiraz, 2020; Aydeniz & Haydaroğlu, 2021; Şengül, 2021; Benzer & Aslan, 2022). Bir dinleme türü olan estetik dinlemenin, dinleme türleri arasındaki yerinin saptanması, tanımlanması, estetik-dinleme-Türkçe eğitimi arasındaki ilişkinin serimlenmesi, buradan yönelimle estetik tavrın dinleme eğitimi yoluyla geliştirilmesine yönelik etkinlik örnekleri

sunulması aracılığıyla çalışmanın alanyazındaki boşluğu doldurur nitelikte olduğu öngörülmektedir.

Öğrencilerin estetik dinleme becerilerini geliştirme amacıyla hazırlanan bu çalışmada da estetik değeri önalanda olan şiirlerin, ana ve ayna metinler olarak kullanılması önemli görülmüştür. Çalışmanın kuramsal çerçeve kısmında anılan estetik dinleme aşamalarının bütüncül bir biçimde ele alınması ve amacına ulaşması için bir haftalık süreci kapsayan eğitim durumu biçiminde tasarlanmış ve etkinliklerle varsıllaştırılmıştır. Estetik duyarlılığın alımlayıcılar tarafından tek bir nesne ya da tür üzerinden verilmesi uygun olmadığından metinler şiir türünde olsa da etkinliklerde öğrencilere farklı uyaranlar sunulmasına özen gösterilmiştir. Yapılandırılan eğitim durumu sonucunda öğrencilerin estetik dinleme bağlamında izlem (strateji) edinmesi, bilgi ve deneyim aralıklarının derinleşmesi, yorum bilgisel yeterliliklerinin artması hedeflenmiştir.

Kaynakça

- Akyol, H. (2012). Türkçe Öğretim Yöntemleri. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Altuğ, T. (2007). Kant Estetiği. İstanbul: Payel Yayınevi.
- Aslan, C. (2021). Dinleme Becerisinin Öğretimi. (Ed. N. Bayat). Dinleme ve Eğitimi (ss. 289-312). Ankara:Anı Yayıncılık.
- Aydeniz, S. ve Haydaroglu, M. (2021). Dört Temel Dil Becerisi Alanında Yapılan Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi, Türkiye Eğitim Dergisi, 6(1), 200-216.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/turkegitimdergisi/issue/62994/929408>
- Benzer, A. ve Arslan, Ş. (2022). Dinleme Türlerinin Adlandırma ve Sınıflama Bakımından Eleştirisi, RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, 28, 254-267. DOI: 10.29000/rumelide.1132852
- Bingöl, B. (2011). Sanat Özgürlüğü, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 1(2), 92-139.
- Bozkurt, N. (1995). Sanat ve Estetik Kuramları. İstanbul: Sarmal Yayıncılık.
- Cevizci, A. (2017). Büyük Felsefe Sözlüğü. İstanbul: Say Yayınları.
- de Beaugrande, R. A. ve Dressler, W. U. (1981). Introduction to Text Linguistics. London & New York: Longman.
- Dilidüzgün, Ş. (2021). Dinleme Becerisinin Öğretimi. (Ed. N. Bayat). Dinleme ve Eğitimi (ss. 157-185). Ankara:Anı Yayıncılık.
- Doğan, Y. (2011). Dinleme Eğitimi. Ankara: Pegem Akademi.
- Doğan, Y. ve Özçakmak, H. (2014). Dinleme Becerisinin Eğitimi Üzerine Yapılan Lisansüstü Tezlerin Değerlendirilmesi, Ana Dili Eğitimi Dergisi, 2(2), 90-99. <http://dx.doi.org/10.16916/aded.46766>
- Donovan, L. (2005). Aesthetics of Listening: Creating Spaces of Learning. Educational Studies Dissertations. 75.
https://digitalcommons.lesley.edu/education_dissertations/75

- Eco, U. (2007). *On Ugliness*, (trans. A. McEwen). London: Harvill Secker.
- Gencan, T. N, Ediskun, H, Dürder, B. ve Gökşen, E. N. (1974). *Yazın Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Güneş, F. (2014). *Türkçe Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Göktürk, A. (2010). *Okuma Uğraşı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Gürgen, İ. (2008). *Dinleme Öğrenme Alanı*. (Ed. H. Pilancı). *Türkçe Öğretimi*. Anadolu Üniversitesi.
- Hamzadayı, E. (2021). *Dinleme Becerisinin Temel Kavramları*. (Ed. N. Bayat). *Dinleme ve Eğitimi* (ss. 1-12). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Hospers, J. (2017). *Analitik Felsefeye Giriş*. (çev. Ş. Filiz). İstanbul: Adres Yayınları.
- İmer, K., Kocaman, A. ve Özsoy, A. S. (2011). *Dilbilim Sözlüğü*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Karadağ, Ö. (2012). *Anlama Becerileri Açısından Türkçe Dersi Öğretim Programı (6, 7, 8. sınıflar)'na Eleştirel Bir Bakış*, *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 36(1), 97-110.
- Kula, O. B., ve Sakallı, C. (2005). *Göstergebilimsel Yaklaşım Yazınsal Alanda Ne Denli İşlevselleşebilir?*, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 22(1).
- Kurudayıoğlu M. ve Kiraz, B. (2020). *Dinleme Stratejileri, Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(2), 386-409.
- McMahon, J. A. (2012). *Beauty as Harmony of the Soul: The Aesthetic of the Stoics*. In Marietta Rosetto, Michael Tsianikas, George Couvalis & Maria Palaktoglou (Eds.), *Proceedings of the 8th International Conference of Greek Studies 2009*. Flinders University. pp. 33-42 (2012).
- MEB (2019). *Millî Eğitim Bakanlığı Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı*. MEB Yayınları.
- Melanlıoğlu, D. (2011). *İlköğretim Türkçe Öğretim Programının Dinleme Türleri Bakımından Değerlendirilmesi*, *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(3), 65-78. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/inuefd/issue/8698/108632>
- Mete, F. ve Coşkun, B. (2021). *Türkçe Öğretiminde Kişiselleştirilmiş Metin Kullanımının Öğrenci Başarısı ve Motivasyon Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi*, *Milli Eğitim Dergisi*, 50(230), 221-240.
- Onan, B. (2014). *Dil Eğitiminin Temel Kavramları*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Ören, B. (2019). *Estetik Dinlemenin 4. Sınıf Öğrencilerinin Dinleme Becerilerine Etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın.
- Öz, M. F. (2011). *Uygulamalı Türkçe Öğretimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Özbay, M. (2009). Anlama Teknikleri – II: Dinleme Eğitimi. İstanbul: Öncü Kitap.
- Öztürk, B. (1999). Öğrenme ve Öğretmede Dikkat, Millî Eğitim Dergisi, 144, 51-58.
- Polat, S. ve Ay, O. (2016). Meta-sentez: Kavramsal Bir Çözümleme, Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi, 4(2), 52-64.
- Seven, M. A. ve Engin, A. O. (2008). Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12(2), 189-212.
- Shelley. J. (2020), "The Concept of the Aesthetic". The Stanford Encyclopedia of Philosophy. Edward N. Zalta (Ed.), <https://plato.stanford.edu/archives/win2020/entries/aesthetic-concept/> erişim tarihi: 02.06.2021.
- Şengül, K. (2021). Dinleme Eğitiminin Temel Kavramları, Dil Eğitiminin Temel Kavramları. (Ed. Ü. Şen). Ankara: PegemA.
- Taşdelen, D. (2012). Estetik ve Sanat Felsefesinde Temel Konular, Estetik ve Sanat Felsefesi. (Ed. A. İnam). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- TDK. (1998a), Türkçe Sözlük 1 (A-J). Ankara: TDK Yayınları.
- Tompkins, G. E. (2009). Language Arts Patterns of Practice. OH: Pearson Education.
- Tunalı, İ. (2004). Estetik. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Tompkins, G. E. (2013). Language Arts: Pearson New International Edition PDF eBook: Patterns of Practice. Pearson Higher Ed.
- Türkel, A ve Öz, K. (2021). Dinleme Eğitimi Yöntem, Teknik, Stratejileri. (Ed. N. Bayat). Dinleme ve Eğitimi (ss. 185-223). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tüzel, S. (2014). Dinleme Eğitimi. (Ed. M. Yılmaz). Yeni Gelişmeler Işığında Türkçe Öğretimi, 17-40. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Uygur, M. E. (2022). Okuma Eğitimine Diyalojik Bir Bakış. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Wennergren, A. C. (2008). The Best Listening Environment in School According to Hard-of-hearing Pupils, Scandinavian Journal of Disability Research, 10(1), 29-48.
- Wolvin, A. D., ve Coakley, C. G. (2000). Listening Education in the 21st Century, International Journal of Listening, 14(1), 143-152.
- Yağcıoğlu, S. (1998). Yazınsal Metin-Okur Etkileşimi: Altbirimlerin Anlamlandırma Sürecine Etkileri Üzerine Deneysel Bir Çalışma, Dilbilim Araştırmaları Dergisi, 9, 48-58.
- Yalçın, A. (2018). Son Bilimsel Gelişmeler Işığında Türkçenin Öğretimi Yöntemleri. Ankara: Akçağ Yayınları.

- Yemenici, A. İ. ve Güzel, A. (2021). The Effect of Teaching Aesthetic Listening Strategies with Fairy Tales on the Listening Skills of Fifth Grade Students, *International Journal of Eurasian Education and Culture*, 6(13), 777-818. <http://dx.doi.org/10.35826/ijoecc.403>
- Yolcusoy, Ö. ve Çetinkaya, G. (2021). Sorularla Konuşma Eğitimi. (Ed. Ö. T. Kara), içinde, *Sorularla Türkçe Eğitimi* (s. 115-166). Elazığ: Asos Yayınları.

EK: Estetik Dinlemeye Yönelik Oluşturulmuş Eğitim Durumu

TÜRKÇE DERSİ ÖRNEK EĞİTİM DURUMU

Sınıf: 6. Sınıf

Süre: Türkçe dersi 6. sınıfta bir haftada 6 ders saatini içermektedir.

Temalar: Çocuk Dünyası (hayal-merak-çocuk kültürü)

Sanat (edebiyat-estetik-estetik duyarlılık-müzik-yenilikçi düşünme)

Hak ve Özgürlükler (çocuk hakları-eğitim hakkı-eşitlik-özgürlükler)

ORTAMI AMACA UYGUN BİÇİMDE DÜZENLEME

Planlanan eğitim durumunun öğrencilere başarılı şekilde aktarılabilmesi için ortamın her türlü unsur gözetenilerek düzenlenmesi gereklidir.

- ❖ Estetik dinlemenin temel alındığı bir ders planı olduğu için dinlemeyi olumsuz etkileyecek gürültü vb. nedenler ortadan kaldırılmalıdır.
- ❖ Etkinliklerin uygulanması aşamasında etkinliğe hizmet eden materyallerin kontrolü ders öncesinde sağlanmalıdır.
- ❖ Okulun imkanları doğrultusunda sınıftaki eşyaların konumları etkinliklere uygun şekilde düzenlenmelidir.
- ❖ Etkinliklerin uygulanması esnasında, aktif katılımlı bir sınıf iklimi olması için oturma düzen “U” şeklinde ayarlanmalıdır.

DİKKATİ YOĞUNLAŞTIRMA VE METNE HAZIRLIK

- Öğrencilerin dikkatini çekmek ve dersin içeriğine karşı merak uyandırmak için hazırlık çalışmaları yapılır.

1. ETKİNLİK

- Öğretmen öğrencilere “*Hayal kurmayı sever misiniz?*” sorusunu yöneltir.
- Sonrasında aşağıda yer verilen şablona “*hayal*” kelimesinin kendilerine neler çağıştırdığını yazmalarını ister.



Bu etkinliğin amacı öğrencileri dersin ilerleyen kısımlarına hazırlamak ve motive etmektir. Öğretmenin sorularla yönlendireceği bu aşama, öğrencilerin ön öğrenmelerini açığa çıkarması açısından da önemlidir.

2. ETKİNLİK

- Öğrencilere Fikret Kızılok ve Bülent Ortaçgil'e ait "İster misiniz?" şarkısı dinletilir.

Bağlantı Adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=uW7WPrWnjUQ&t=84s>

Erişim tarihi: 18.07.2021

- Şarkı öğrencilerin isteğine göre 1 veya 2 kere dinletilir.
- Daha sonra öğretmen öğrencilere şarkıya yönelik aşağıdaki soruları sorar:
"Şarkıyı dinlerken neler hissettiniz?"
"Şarkıda sanatçılar nasıl bir dünya hayal etmektedir?"
"Şarkıda geçen 'Bulutları tutup çöllere koyup yağmur yağdırsak' sözleri neden söylenmiş olabilir?"

Şiir eğitiminde müziğin katkısı da kaçınılmazdır. Öğrencilerde estetik duyarlılığın geliştirilmesinin hedeflendiği bu çalışmada estetik metinler kullanılarak öğrencilerin bu metinleri anlamlandırma hedeflenmektedir. Dinlenen şarkının anlamlandırılması adına yukarıda yer alan sorular yönlendirici olarak süreçte kullanılacaktır.

İŞİTME – DİNLEME - DUYUMSAMA

KAZANIM:

T.6.3.1. Noktalama işaretlerine dikkat ederek sesli ve sessiz okur.

T.6.3.2. Metni türün özelliklerine uygun biçimde okur.

- ✓ Öğrencilerin seviyelerine uygun, edebî değeri olan şiirleri ve kısa yazıları türünün özelliğine göre okumaları ve ezberlemeleri sağlanır.

1. **METİN:** Fikret Kızılok / “Anlatabilsek”

ANLATABİLSEK

Böylesine güzellikle bezenmiş bir dünyada
Bugünüyle yarınıyla gerçek olan yanıyla
Sevgiyi, kardeşliği yaşamak istiyoruz.

Balık suda diridir
Çiçekler toprağında
Çocuk desen yarınların sabahında gizlidir
Bilmeden beklediği karşılıksız sevgidir.

Anlatabilsek anlatabilsek
Bugünleri yarınlara
Kanat gibi umutlara
Yaşanacak o yılları anlatabilsek

Öylesine haklıyız ki böylesine küçüğüz
Her geçen günün ardından biraz daha büyütürüz
Büyüdükçe düşünür, düşündükçe buluruz.

Sizden bize kalacaktır bunca bilgi deneyler
Zincir gibi birbirini tamamlıyor
Bekliyor olsun artık bizi yeni müjdeler

Anlatabilsek anlatabilsek
Bugünleri yarınlar kanat gibi umutlara
Yaşanacak yılları anlatabilsek

FIKRET KIZILOK

Bağlantı Adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=UCnenG3jJJw>

Erişim tarihi: 18.07.2021

Metinlerin okunması esnasında, özellikle şiirlerin, öğretmenlerin öğrencilere model okumalar yapması gerekmektedir. Şiir okumak ile düz yazıyı okumak arasında farklar vardır. Öğretmen prozodik unsurlara dikkat ederek ön okuma yapmalıdır ve kendisi okuduktan sonra öğrencilerin metni okumasını sağlamalıdır.

3. ETKİNLİK

Dinlediğiniz şiirde anlamını bilmediğiniz sözcükleri tablonun ilk kısmına yazınız ve yönergelere uygun şekilde tabloyu doldurunuz.

Bilmediğim kelime	Yanındaki kelimeler	İçinde bulunduğu dize	Tahminimce görseli	Sözlük anlamı

4. ETKİNLİK

KAZANIM:

T.6.3.17. Metinle ilgili soruları cevaplar.

- ✓ Metin içi ve metin dışı anlam ilişkileri kurulur.

Aşağıdaki soruları okuduğunuz şiirden hareketle yanıtlayınız.

- ❖ “Şiir hangi yaş grubu adına yazılmış olabilir? Neden?”
- ❖ “Şiirde nasıl bir dünya istenmektedir?”
- ❖ “Şiirde verilen ‘Çocuk desen yarınlarmın sabahında gizlidir’ dizesinden neler anlıyorsunuz?”
- ❖ “Balk suda diridir
Çiçekler toprağında” dizelerinden ne anlıyorsunuz?”

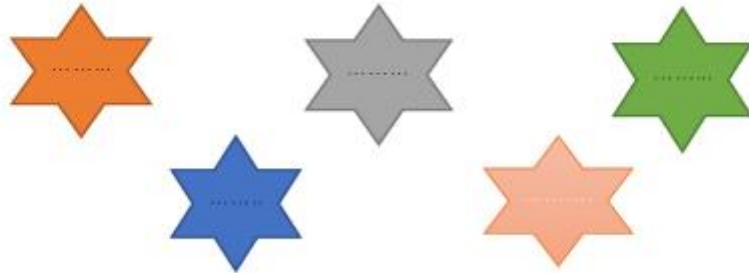
Şiire yönelik verilen sorular, metnin öğrencilere ne kadar hatırlandığını ve anlamlandırıldığını göstermesi açısından önemlidir. Öğretmen, öğrencilerden gelen yanıtlardan hareketle ek sorularla metnin zihinde yapılanmasını sağlayabilir. Bu basamak başarılı bir şekilde tamamlanırsa diğer üst basamaklara geçilir.

5. ETKİNLİK

KAZANIM:

T.6.3.20. Metnin ana fikrini/ana duygusunu belirler.

Dinlediğiniz şiiri sizce en iyi anlatacak beş sözcük nedir? Aşağıya yazınız.



Öğrencilerin sınıf düzeyi göz önünde bulundurularak ana fikir bulmalarını istemek yerine ana fikre bu şekilde ulaşmaları sağlanmıştır. “Şiirin yazılma amacı” ifadesinin “şiirin ana duygusu” ifadesiyle örtüştüğü öğrencilere aktarılır. Şiir metinlerinde ana fikirden ziyade ana duygu olduğuna vurgu yapılır. Ana fikir belirlemek için önce başlığı oluşturan anahtar sözcüklerin belirleneceği, bu sözcükler üzerinde sınıflama ve önceliğe göre sıralama işlemi yapılacağı ve sözcükler arasındaki ilişkilerden hareketle öğrencilerin sonuca uygun cümleleştirme yapması gerekliliği öğrencilere aktarılır.

6. ETKİNLİK

KAZANIM:

T.6.3.21. Metnin içeriğine uygun başlık belirler.

→ Şair, şüire neden böyle bir başlık vermiş olabilir?

.....
.....
.....

→ Şair, yakın bir arkadaşınız olsaydı ve sizin başlığı belirlemede yardımcı olmanızı isteseydi nasıl bir başlık belirlerdiniz?

.....
.....

İlk soru ile öğrencilerden metni anlamlandırılmaları ve başlığın metnin genelini kapsayıp kapsamama durumunu sorgulamaları beklenmektedir. İkinci soruda ise, metnin anlamını kavrayan öğrenciden metindeki anlamı verecek olan bir başlık oluşturması beklenir.

7. ETKİNLİK

KAZANIM:

T.6.4.1. Şiir yazar.

T.6.4.4. Yazma stratejilerini uygular.

T.6.4.10. Yazdıklarını düzenler.

Yepyeni Bir Şiir

- *Aşağıda, dersin başında okuduğunuz 'Anlatılabilek' şiirini bulacaksınız.*
- *Kelimelerin her birini kelime sınırlarından kesin.*
- *Kestiğiniz kağıtların hepsini öğretmeninizin verdiği küçük bir torbanın içine atıp karıştırın.*

- Etkinliği ikişerli gruplar şeklinde uygulayın.
- Sonra kelimeleri torbadan çekerek, beğenmediklerinizi içine atıp tekrar karıştırarak kendi şiirinizi oluşturun, yepyeni bir şiiriniz olsun.
- Şiirinizi çok beğenir ve unutmamak isterseniz diye, bir sonraki sayfada sizin için boş bir sayfa bulunmakta...
- Yazdığımız şiirler ders sonunda sınıfta paylaşılacak ve en çok alkışı alan şiirler sınıf panosunda sergilenecektir.

ANLATABİLSEK

Böylesine/güzellikle/bezenmiş/bir/dünyada
Bugünüyle/yarınyla/gerçek/olan/yanıyla
Sevgiyi/kardeşliği/yaşamak/istiyoruz.

Balık/suda/diridir
Çiçekler/toprağında
Çocuk/desen/yarıların/sabahında/gizlidir
Bilmeden/beklediği/karşılıksız/sevgidir.

Anlatabilsek/anlatabilsek
Bugünleri/yarınlara
Kanat/gibi/umutlara
Yaşanacak/oylları/anlatabilsek

Öylesine/haklıyız/ki/böylesine/küçüğüz
Her/geçen/günün/ardından/biraz/daha/büyütürüz
Büyüdükçe/düşünür/düşündükçe/buluruz.

Sizden/bize/kalacaktır/bunca/bilgi/deneyler
Zincir/gibi/birbirini/tamamlıyor
Bekliyor/olsun/artık/bizi/yeni/müjdeler

Anlatabilsek/anlatabilsek
Bugünleri/yarınlara/kanat/gibi/umutlara
Yaşanacak/yılları/anlatabilsek

FIKRET KIZILOK

Verilen bu çalışma öğrencilerin yaratıcılıklarını geliştirecek niteliktedir. Ayrıca öğrencilerde ana dillerinin sınırlarının ne kadar geniş olduğunu duyumsatacak bir etkinliktir. Öğretmen bu noktaya da vurgu yapmalıdır.

A large orange scroll-like graphic with a dotted line for writing. The scroll is unrolled, showing a long horizontal line of small dots. The top and bottom edges of the scroll are rounded and have a slight shadow effect, giving it a three-dimensional appearance. The background of the scroll is a solid orange color.

GÖRSELLEŞTİRME VEYA SEMBOLLEŞTİRME

8. ETKİNLİK:

Öğretmen öğrencilerden dinlenen şarkıdan hareketle nasıl bir dünya hayal ettiklerini sorar ve hayalini kurdukları dünyayı resmetmelerini ister.

Estetik dinleme öncesinde kullanılabilecek önemli bir aşamadır. Öğrencilerin hayal güçlerini kullanarak görsel bir metin ortaya koymaları istenmektedir. Bu aşamada öğrenciler, oluşturacakları zihinsel resimler yoluyla dinleme konusu hakkında duygularını da harekete geçireceklerdir.

- Öğrencilerin çizmiş oldukları resimlerden bazıları örnek olarak aşağıda yer almaktadır:



İLİŞKİLENDİRME

9. ETKİNLİK:

Dersin başındaki hazırlık kısmına hatırlatma yapılarak aşağıdaki sorular öğrencilere yöneltilir.

- “Nasıl dünyalar hayal ettiğimiz üzerine konuştuk. Sizce her çocuk aynı yaşama ve aynı hayallere mi sahiptir?”
- “Yetişkinler neden çalışıyor?”
- “Sizin ‘ders çalışmanız’ ile büyüklerin ‘bir işte çalışması’ aynı şey mi?”
- “Şu an sizin gibi sıralarda ders görmesi gerekirken çalışan arkadaşlarımız var. Bu durumda adaletli bir dünyada yaşadığımızı düşünüyor musunuz? Çevrenizde böyle çocuklar var mı?”

Sorularla öğrencilerin zihnindeki bilgilerin harekete geçirilmesi ve derse ısınması sağlanır. Ayrıca bu şekilde öğretmen de konuyla ilgili öğrencilerin bilgi ve tutumları hakkında fikir sahibi olabilir.

- “Bu Yük Çocuklara Büyük” adlı video ile öğrencilerin konuyla ilgili gerçeklikle karşılaşmaları sağlanır.

Bağlantı Adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=YF9mkgKqjA>

Erişim tarihi: 19.07.2021

- Haber metninin sözlü ve görsel olarak verildiği bir haber örneği öğrencilere izletilir. Bu konuyla ilgili gerçekliği kanıtlanmış bilgilerin verildiği farkındalığı sağlar.

Bağlantı Adresi: <https://www.ntv.com.tr/video/ekonomi/cocukluklari-calisarak-geciyor-dunyada-152-milyon-cocuk-isci-var.18b9e-hxNEOkILDdU0ceJQ>

Erişim tarihi: 19.07.2021

- Haber izlendikten sonra BBC'nin yaptığı haber metni öğrencilere okutulur.

12 Haziran Dünya Çocuk İşçiliği ile Mücadele Günü: 'Dünyada 152 milyon çocuk işçi var.'



Bugün 12 Haziran Dünya Çocuk İşçiliği ile Mücadele Günü.

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) 2002'de, çocuk emeğine ve onu ortadan kaldırmak için gerekli çabalara dikkat çekmek amacıyla bugünü Dünya Çocuk İşçiliği ile Mücadele Günü ilan etti.

ILO verilerine göre, bugün dünya genelinde 152 milyon çocuk çalışıyor. Çocuk emeğine her sektörde rastlanmakla birlikte, çalışan çocukların yüzde 70'i tarım alanında.

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), dünya üzerinde her 10 çocuktan birinin çalıştığını, Afrika ve Asya'da bu oranın daha da yüksek olduğunu ifade ediyor.

Dünya liderleri tarafından 2015'te kabul edilen Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, çocuk emeğinin 2025'te ortadan kaldırılmasını kapsayacak şekilde genişletildi.

Bağlantı Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-48598237>

Erişim Tarihi: 19.07.2021

Çocuk işçiliği ile ilgili bu ve sonraki metinler öğrencilerde farkındalık ve duyarlılık oluşması adına ayna metin olarak kullanılacaktır.

10. ETKİNLİK:

Video izlendikten sonra aşağıdaki karikatürün öğrenciler tarafından incelenmesi istenir, sonrasında video ve karikatür arasındaki benzerlikler ve farklılıklar tartışılır.



Görsel Bağlantı Adresi:

<https://fisek.org.tr/projeler/calisan-cocuk-karikatur-yarismasi/1-calisan-cocuk-karikatur-yarismasi/1-calisan-cocuk-karikaturleri-yarismasi-sonuclari/1-calisan-cocuk-karikaturleri-yarismasi-sergisi/>

Erişim tarihi: 19.07.2021

BENZERLİKLER	FARKLILIKLAR

ORGANİZASYON VE UYGULAMA

Bu aşamada, öğrenciler dinledikleri hikâye, şiir, masal, şarkı ve izledikleri film vb. gibi etkinliklerde dinledikleri ile ilgili zihinsel organizasyonlar yapabilmelidirler. Dinledikleri ile zihinlerinde oluşturdukları organizasyonlarda metnin ana öğeleri arasında ilişki kurmalıdırlar. Önceki iki metni kapsayacak etkinliklere bu başlık altında yer verilecektir.

➤ “Tersine” şiiri öğrencilere okutulur.

TERSİNE

Ağaç toplasam elmadan
Tas içsem çorbadan
Pırasayı vazoya
Koltuğu kucağıma...
Ben yatsam büyük yatakta
Seçsem, ne yenecek akşama
Mandolinim beni çalsa
Tuvali dokundursam fırçaya
Kaleme yazsam kağıtla
Oyunlar beni oynasa
Her şey dönse terse
Ben not versem öğretmenime
Neşeyle çıksam tatile...

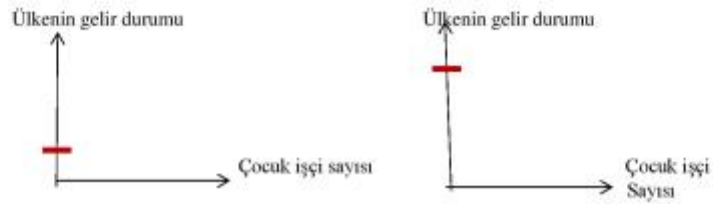
Mavisel YENER – Aytül AKAL

Şaşkın Şiirler

(Akal, A. ve Yener, M. (2011). Şaşkın Şiirler. Ankara: Bilgi Yayınevi.)

11. ETKİNLİK

Aşağıdaki grafikleri şimdiye kadar derste konuştuğunuzdan hareketle doldurun.



Öğrencilerin sınıf düzeylerini ve bu tarz etkinliklerle karşılaşmaları yeni olduğu bilgisini göz önünde bulundurarak grafik bu şekilde kolaylaştırılmıştır. İlerleyen dönemlerde grafikli çalışmalar daha üst düzeylerde yapılabilir. Kavrama basamağının öteleme aşamasına uygun bir etkinliktir ve öğrencilerin anlamı içselleştirme durumları hakkında öğretmene bilgi vermektedir.

YARATMA

12. ETKİNLİK

- 3'er kişilik gruplar oluşturulur.
- Beyin fırtınası tekniği kullanılarak çocuk işçiliğinin nedenleri üzerine durulur.
- "Çalışan çocuklar neden çalıştırılmaktadır?" sorusuna cevaplar aranır.
- Bu çocuklar bazı şeyleri tersine çevirmek isteselerdi neleri çevirebilirlerdi üzerinde konuşulur ve yazılı şekilde not alınır.
- Daha sonra öğrencilere "Siz neleri tersine çevirmek isterdiniz?" sorusu yöneltilir.
- Cevaplarını mektup şeklinde yazmaları istenir.

A large orange scroll-shaped area with horizontal dotted lines for writing. The scroll is unrolled from the top right corner, and the writing area is filled with horizontal dotted lines. The scroll has a dark orange border and a small dark orange tab at the top right corner.

13. ETKİNLİK

- Bir önceki etkinlikte yazılan mektupların içeriğinde çocukların değiştirmek istedikleri şeyler, bir yaratıcı drama tekniği olan “fotoğraf karesi” ile canlandırılır.

- Gruptaki katılımcıların birinden bir fotoğraf karesindeki herhangi bir zamanda, herhangi bir yerde herhangi bir olayı donarak hareketle ifade etmesi istenir.
- Daha sonra diğer katılımcıların oluşturulan bu fotoğrafa sırayla katkıda bulunmaları istenir.
- Gruptaki katılımcıların bir önceki katılımcının ve genel olarak fotoğraf karesinin ne anlattığıyla ilgili durumu ilişkilendirerek katkıda bulunmaları istenir.
- Her katılımcı fotoğrafın genel görüntüsüyle ilişkili bir duruş sergiler.
- Fotoğraf karesinde olmayan katılımcılar kareyle ilgili görüşlerini söylerler, değerlendirmeler ve yorumlar alınırlar.

DEĞERLENDİRME

Çağdaş eğitim süreçleri ürün odaklı değerlendirme yerine süreç odaklı değerlendirmeyi tercih eder. Bu sebeple öğretmenin derste sürekli gözlem halinde bulunması gerektiği ve sık sık öğrencilere dönüt vermesi gerektiği unutulmamalıdır. Yapılandırmacı anlayışla planlanan bir ders sürecinde ölçme ve değerlendirme daima kendini gösterir. Sürekli ölçme ve değerlendirmenin başarılı olması için öğrencilere dönütler verilmelidir. Yapılan yanlışlar dönütler aracılığıyla düzeltilerek süreç başarıyla tamamlanır.

Hazırlanan eğitim durumunda öğrencilerin estetik duyarlılıklarını ve yaratıcılıklarını geliştirecek bir ortam hazırlanmaya çalışılmıştır. Öğrencilerin ürünleri sınıf ortamında paylaşılacak, akranları ve öğretmen tarafından değerlendirilecek şekilde düzenlenmiştir. Bir örnek üzerinden hareket edilecek olunursa, 7. Etkinlikte öğrencilerden şiir yazmaları istenmiştir. Yazma çalışmasının ardından sınıfta şiirler okunur ve beğeni alan şiirler alkışlanır.

PAYLAŞMA

Hazırlanan bu ders planı dahilinde bu aşamaya kadar estetik dinleme temele alınarak çeşitli etkinlikler gerçekleştirilmiştir. Estetik dinleme sürecinin son aşaması olan paylaşma aşamasında ders sürecinde öğrencilerin ortaya koydukları özgün ürünler sınıf veya okul panosunda paylaşılacaktır. Bu noktada okul personeli, öğrenciler veya velilerden gelen dönütler dikkate alınacak ve söz konusu dönütlerden hareketle gerekli düzeltmeler yapılacaktır. Paylaşılacak ürünlere aşağıda yer verilmiştir:

- ❖ Yazılan şiirler ve mektuplar
- ❖ Çizilen resimler
- ❖ Fotoğraf karesi tekniği uygulanırken çekilen fotoğraflar

